

GERHARD OESTEN

Perspektywy zorientowanej na przyszłość gospodarki leśnej w Niemczech – polityczno-gospodarcze działania w warunkach napięć społecznych*

The perspectives of the future-oriented forest management in Germany
– the political and economic activities under the social unrest conditions

ABSTRACT

Oesten G. 2005. Perspektywy zorientowanej na przyszłość gospodarki leśnej w Niemczech – polityczno-gospodarcze działania w warunkach napięć społecznych. Sylwan 12: 3-11.

The paper deals with the forest management crisis in Germany and its causes. It also outlines the main conflict areas and the possibilities of tackling crises.

KEY WORDS

forest management crisis, conflict areas, challenges to forest management

ADDRESSES

Gerhard Oesten – Institute of Forestry Economics; University of Freiburg;
Tennenbacherstr. 4. D-79085 Freiburg

Wprowadzenie

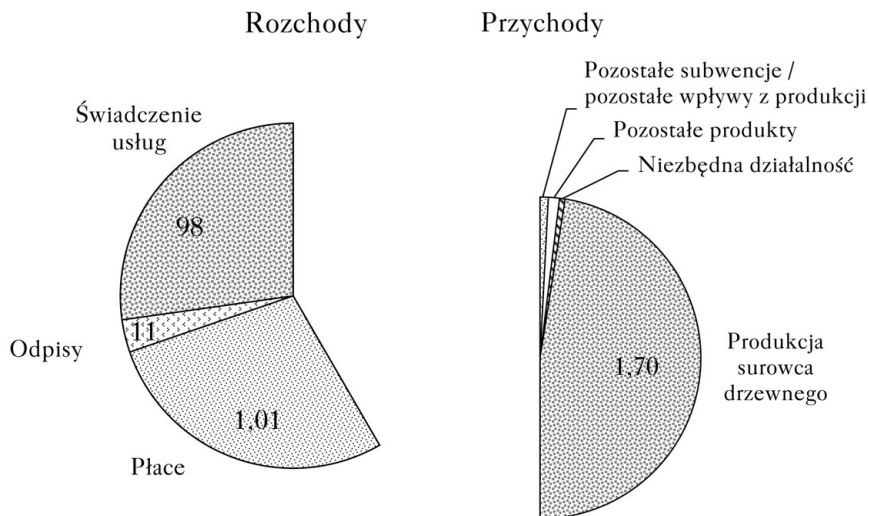
„Jak dobrze powodzi się leśnikom: las rośnie również bez ich udziału” – tak brzmiało przysłowie dumnych leśników wypowiedziane kiedyś z niezakłóconą pewnością siebie, z ironią i z przymrużeniem oka. Obecnie wobec kryzysu niemieckiej gospodarki leśnej przysłowie to wypowiedziane jest przez tych samych leśników z gorzkim posmakiem i coraz częściej przybiera formułę odwrotną: „Jak źle powodzi się leśnikom, las rośnie również bez ich udziału”.

Treścią prezentowanego opracowania są informacje o przełomowym okresie gospodarki leśnej w Niemczech, o jej nowej roli i nowych strukturach organizacyjnych sektora leśnego, o kryzysie identyfikacji leśników oraz o możliwościach działania na rzecz zorientowanej na przyszłość gospodarki leśnej w warunkach napięć społecznych.

O aktualnej sytuacji: zarys głównych pól konfliktu

SYTUACJA EKONOMICZNA GOSPODARKI LEŚNEJ. Gospodarstwa leśne wszystkich form własności produkujące surowiec drzewny działają od kilku lat w ekstremalnie trudnych warunkach ekonomicznych. Sytuacja ta nie ma charakteru przejściowego, lecz jest kryzysem długofalowym o uwarunkowaniach strukturalnych, dotyczących także innych sektorów produkcji surowcowej, jak np. rolnictwo, przemysł węglowy i stalowy (patrz ryc. 1, 2; tab.). Istotną przyczyną słabej dochodowości jest brak sprzężenia między spadkową tendencją cen drewna w latach poprzednich a rosnącym trendem kosztów osobowych (płace). Doprowadziło to do deficytu sektora gospodarki leśnej jako jedynej pod tym względem branży w Niemczech. Tabela wskazuje jednak,

* Referat wygłoszony na Wydziale Leśnym SGGW w dniu 3.02.2005 r.

Ryc. 1

Przychody z produkcji i innych źródeł w 2001 roku (mln €) [ESVG 95]

Revenues from production and other sources in 2001 (in MI Euro)

Źródło: Sieć powierzchni testowych (Raport agrarny), własne obliczenia C. Thoroe 2005 (Wykład na kolokwium zimowym we Freiburg, 27.01.2005r.)

Source: Network of test plots (Agrarian Report), own calculations by C. Thoroe 2005 (Lecture at the winter seminar in Freiburg, 27.01.2005)

Tabela.

Przeciętny roczny czysty dochód identycznych prywatnych gospodarstw leśnych sieci testowej (Raport agrarny 1993-2002)

Average annual pure revenue from identical private forest farms under the network of test plots (Agrarian Report 1993-2002)

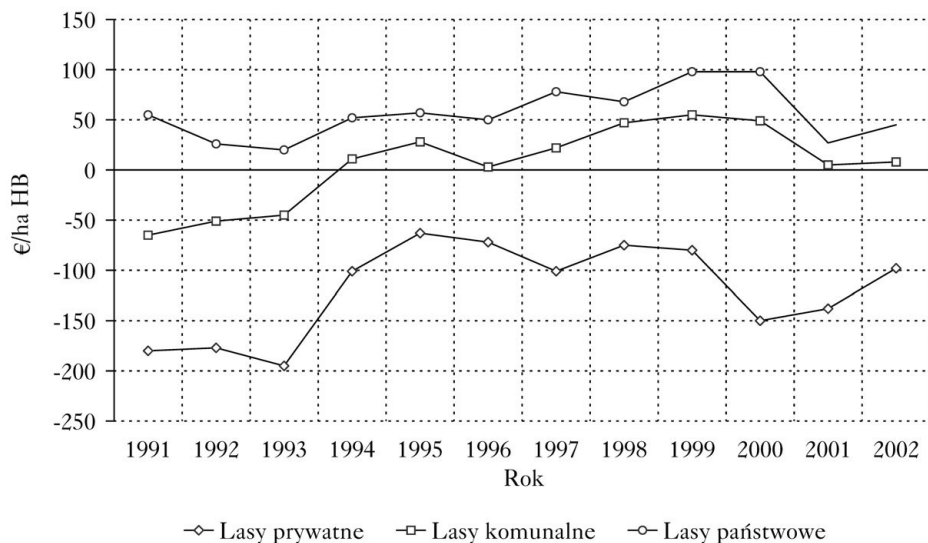
	Czysty dochód	I (bez dotacji) [€/ha]	II (z dotacją)
Wszystkie gospodarstwa prywatne		20,77	40,51
25% najmniej dochodowych		-78,45	-47,64
25% najbardziej dochodowych		-171,98	186,52

Źródło: Sieć powierzchni testowych (Raport agrarny), własne obliczenia C. Thoroe 2005 (Wykład na kolokwium zimowym we Freiburg, 27.01.2005r.)

Source: Network of test plots (Agrarian Report), own calculations by C. Thoroe 2005 (Lecture at the winter seminar in Freiburg, 27.01.2005)

że mimo trudnych uwarunkowań niektóre gospodarstwa leśne dzięki zorientowanemu na przyszłość zarządzaniu były i są w stanie uzyskiwać trwale dochody.

Gospodarka leśna jako całość posiada w gospodarce narodowej marginalne znaczenie. Udział gospodarki leśnej w ogólnej produkcji wartości w Niemczech (PBK) wynosi mniej niż 0,6%, udział zatrudnionych zaś około 1‰ (rok 2001). Gospodarka leśna nabiera znaczenia ekonomicznego dopiero w połączeniu z pokrewnymi gałęziami gospodarczymi. Kierowanie się w tej sprawie wytycznymi UE dotyczącymi grup producentów prowadzi do jednego sektora leśno-drzewnego, który w Niemczech obejmuje około 1 mln zatrudnionych i wytwarza około 120 mld €, tj. ponad 3% ogólnej wartości produkcji gospodarki niemieckiej. W ramach tego sektora gospodarka leśna ma jednak niewielkie znaczenie, o czym świadczy udział wartości surowca drzewnego w produktach drzewnych. Udział ten w finalnej wartości produktów drzewnych wynosi przykładowo

Ryc. 2

Czysty dochód gospodarstw leśnych według form własności

Pure revenue from forest farms by various forms of ownership

Źródło: Sieć powierzchni testowych (Raport agrarny), własne obliczenia C. Thoroe 2005 (Wykład na kolokwium zimowym we Freiburgu, 27.01.2005 r.)

Source: Network of test plots (Agrarian Report), own calculations by C. Thoroe 2005 (Lecture at the winter seminar in Freiburg, 27.01.2005)

w rzemiosle 5%, w meblarstwie ca 0,3%, a w budownictwie ca 0,2%. Z leśnego punktu widzenia należy jednak zauważyć, że tworzenie rynkowych rezerw surowca drzewnego stanowi potencjalne źródło tworzenia dodanej wartości (PKB) dla rodzimego przemysłu drzewnego.

Reasumując, z trzech filarów trwałego rozwoju (ekologiczny, ekonomiczny i socjalny) poważnie zagrożony jest ekonomiczny filar gospodarki leśnej w Niemczech. W wyniku znikomej rentowności wypadają z gospodarki leśnej inwestycje (ryc. 2); co prowadzi do osłabienia jej długofalowej konkurencyjności. Wiele gospodarstw leśnych nie może już o własnych siłach sprostać wielorakim zadaniom trwałej gospodarki leśnej.

Społeczno-polityczne znaczenie gospodarki leśnej tkwi bardziej w zakresie ochronnych i rekreacyjnych funkcji lasu niż w produkcji surowca drzewnego. Koszty tych świadczeń regulowane są przeważnie cenami na drewno (ryc. 2).

NIEDOBORY ŚRODKÓW BUDŻETOWYCH I PODEJMOWANE Z TEGO TYTUŁU REFORMY ORGANIZACYJNE. Federacja, kraje związkowe i gminy objęte są kryzysem finansowania zadań publicznych. Finansowanie wszystkich dziedzin publicznej działalności jest obecnie pod znakiem zapytania. Dotyczy to również sektora leśnego. O przełomie sytuacji kryzysowej można będzie mówić wtedy, gdy rola gospodarki leśnej i organizacja sektora leśnego zostaną na nowo uregulowane (nowelizacja ustaw: o lasach, łowiectwa i ochrony przyrody; dalekosiężne reformy organizacyjne w krajach związkowych; wycofanie się krajów związkowych z dotacji do lasów komunalnych i prywatnych itp.) W zakresie trwałego rozwoju nowe (zdecentralizowane) struktury organizacyjne mogłyby oznaczać: przełom w polityce zachowania (ochrony) lasów w zasięgu oddziaływania dużych aglomeracji miejskich; zmiany w zasadach dzierżawy obwodów łowieckich w lasach publicznych z uwzględnieniem wpływu zwierzyny na stan odnowienia naturalnego drzewostanów mieszanych; zmiany praw na rynku drzewnym.

WYLESIENIA W CELU ZMIANY KATEGORII UŻYTKOWANIA GRUNTÓW W AGLOMERACJACH MIEJSKICH. W przeciwieństwie do dramatycznej redukcji lasów w skali światowej, powierzchnia lasów Europy Środkowej dzięki stanowczemu prawu leśnemu i wzrostowi efektywności gospodarki rolnej pozostała generalnie bez zmian i częściowo nawet wzrosła. Problematyczny natomiast jest regionalnie nierówny wzrost powierzchni leśnej. W aglomeracjach miejskich las stanowi w dalszym ciągu rezerwę powierzchniową dla innych wielorakich form użytkowania gruntów i następują ciągle wylesienia. Z tego tytułu bilans powierzchni leśnej w aglomeracjach miejskich jest od kilku dekad negatywny, co rodzi godne uwagi konsekwencje dla „regionalnego trwałego rozwoju”.

NEGATYWNE ZEWNĘTRZNE ODDZIAŁYWANIE NA GOSPODARKE LEŚNĄ – ANTROPOGENICZNE ZMIANY W EKOSYSTEMACH LEŚNYCH. Siedliska leśne i lasy są zagrożone przez czynniki środowiskowe stworzone przez człowieka. Na pierwszym miejscu wymienić należy zanieczyszczenia powietrza, zmiany stosunków wodnych i spodziewane w dłuższej perspektywie zmiany klimatyczne. We wszystkich krajach Europy Środkowej stwierdza się imisje substancji szkodliwych i powodowane przez nie zmiany w ekosystemach leśnych, których przyczyny tkwią w produkcji i konsumpcji społeczeństwa uprzemysłowionego.

OCHRONA PRZYRODY W LASACH. Las jako ważna, „zbliżona do natury”, forma użytkowania gruntów posiada szczególne znaczenie dla ochrony gatunkowej i ochrony biotopów, ochrony abiotycznych elementów środowiska (woda, gleba, powietrze), ochrony krajobrazu, jak również do zachowania podstawowych funkcji biologicznych. Z uwagi na ciągle malejącą różnorodność gatunkową i biotopów w Niemczech, dyskutowane są również w odniesieniu do lasu problemy ochrony przyrody, które integrują, a zarazem dzielą opinię publiczną. Krytyczne i często wypowiedziane, np. w obecnie prowadzonej debacie certyfikacyjnej, uwagi wobec gospodarki leśnej ukierunkowanej na rentowność dotyczą składu gatunkowego drzewostanów (gatunki obcego pochodzenia; hodowla gatunków iglastych poza naturalnym zasięgiem), małego strukturalnego zróżnicowania i jednowiekowości drzewostanów, niedoboru starodrzewi, niedoboru drewna martwego i w fazie rozpadu, małego udziału lasów niezagospodarowanych, jak również zalesiania cennych biotopów.

WYPOCZYNEK W LESIE. W drugiej połowie XX wieku wykorzystanie lasu jako miejsca wypoczynku przybrało lokalnie rozmiary istotnie wpływające na gospodarkę leśną. Prawo indywidualnego wstępu do lasu we wszystkich formach własności w celach wypoczynkowych zostało usankcjonowane federalną ustawą o lasach z 1975 roku, lecz bez rekompensaty z budżetu dla właścicieli lasów, jak to ma np. miejsce w Holandii. Cele wypoczynkowe w lasach nierzadko są sprzeczne z celami ochrony przyrody i z celami gospodarki leśnej.

ŁOWIECTWO. Nadmierny stan zwierzyny płowej wpływa w sposób istotny na naturalne odnowienie lasu, szczególnie przez zgryzanie atrakcyjnych dla zwierzyny gatunków domieszkowych jak jodła i dąb oraz ogólnie na skład gatunkowy runa. Cele odnowienia lasu są często nieosiągalne, gdyż np. zgryzanie bezpośrednio wpływa na wzrost w odnowieniu udziału świerka, odpornego na zgryzanie. Konflikty powstają szczególnie tam, gdzie gospodarstwa leśne wydatkowały znaczne środki na ochronę odnowień oraz/lub ponoszą gospodarcze skutki spalowania.

ZMIANY NASTROJÓW SPOŁECZNYCH. W społeczeństwie nastąpiła zmiana w zakresie publicznego dostrzegania i doceniania wartości przyrody (lasu) oraz jej użytkowania. Gospodarka leśna jest w związku z tym ciągle wzywana do prawnego uzasadniania swojej działalności. Do opisu tej

sytuacji prof. Suda z Monachium posłużył się metaforą rzeźni: „Wszyscy lubią spożywać mięso, wszyscy lubią zwierzęta, ale nikt nie chce mieć nic wspólnego z praktyką rzeźni. Wszyscy lubią las, wszyscy lubią produkty drzewne, gospodarka leśna i użytkowanie lasu postrzegane są natomiast negatywnie”.

NOWI AKTORZY NA SCENIE LEŚNEJ. Przez długi czas „rynek” i „autorytet państwa” mogły być traktowane jako centralne elementy koordynacji w społeczeństwie. Sektor leśny również korzystał w sposób znaczący z ładu tworzonego przez te dwa elementy budując na podstawie prawa leśnego hierarchiczne struktury, organizacje nadzoru publicznego, systemy dotowania gospodarki leśnej itp. We wszystkich dziedzinach społecznej działalności, tj. również w sektorze leśnym, należy zauważyć, że zmiany społeczne w postaci zmian systemowych wygenerowały nowe, dodatkowe elementy społecznej koordynacji, które w nauce dyskutowane są jako „cywilno-społeczne sterowanie”. Strategiczne związki, zrzeszenia producentów, kooperacje zbytu drewna, sposoby prowadzenia dialogu i mediacji ze społeczeństwem w przypadku napięć społecznych są tego przykładem. Debata certyfikacyjna i opracowanie narodowego programu leśnego uwidacznia, że cywilno-społeczne instytucje o bardzo dynamicznych strukturach umożliwiając, dysponującym dużą siłą oddziaływania, nowym aktorom jak i nowym organizacjom społecznym, inicjatywom obywatelskim, grupom lobbingowym itp. dostęp do leśno-politycznej areny oraz dokonywania oceny bieżącej sytuacji, np. w zakresie struktury organizacyjnej leśnictwa.

ZMIANA ROLI PAŃSTWA W SPOŁECZEŃSTWIE: PAŃSTWO „KOOPERATYWNE”. Zmiana roli państwa związana jest ze zmieniającym się poglądem o jego stosunku do społeczeństwa. W wielu dyskusjach dotyczących różnorodnych zagadnień środowiska naturalnego państwo nie działa już jako organ zarządzający lub opiekun socjalny, lecz występuje jako kooperująca organizacja ze społecznymi aktorami jako równorzędnymi partnerami lub moderatorami. Dla administracji leśnej oznacza to konieczność zrozumienia zachodzących procesów i dostosowania do nich swojej działalności.

GLOBALIZACJA. Z gospodarczego punktu widzenia administracja leśna musi stosować zróżnicowane (elastyczne) formy działania, uwzględniające globalizację rynku produktów leśnych, światowe debaty na temat eksploatacji lasów oraz kwestie importu drewna, w tym pochodzącego z nielegalnego pozyskania.

Trzy konkurujące ze sobą stanowiska (opcje) odnośnie do „prawidłowej” trwałej gospodarki leśnej

We wszystkich debatach leśno-politycznych w sprawie nowej, zorientowanej na przyszłość definicji „trwałej gospodarki leśnej” konkurują trzy podstawowe opcje (stanowiska). Są one podstawowym problemem w poruszanych wyżej polach konfliktowych.

OPCJA NEOLIBERALNA: DEREGULACJA I RYNKOWA REGULACJA GOSPODARKI. Stanowisko to można opisać następująco: niemiecka gospodarka leśna cierpi z powodu nadmiernego wpływu państwa w postaci unormowań prawnych, polityczno-gospodarczej interwencji oraz ingerencji finansowej i z tych powodów wymaga nowej organizacji. Prywatna gospodarka leśna – przy ustawowo jednoznacznie ustalonych ograniczeniach ekologicznych – miałaby szansę o własnych siłach efektywnie przez rynek spełniać zapotrzebowanie społeczne na różne dobra jak drewno, wiązanie CO₂, ochrona przyrody i rekreacja, a w przyszłości zapewnić sobie samofinansowanie. Wycofanie nadmiernych ograniczeń państwa w stosunku do prywatnego prawa własności zwiększyłoby zakres podmiotów zainteresowanych dobrami leśnymi i ich nabywaniem według reguł

rynkowych. Propozycje dotyczące prywatyzacji lasów publicznych oraz ściśle i prawnie określona interpretacja pojęcia trwałej gospodarki leśnej, charakteryzują opcję neoliberalną.

WIELOFUNKCYJNA GOSPODARKA LEŚNA JAKO ZOBOWIĄZANIE NA RZECZ DOBRA OGÓLNEGO. Opcję tę można opisać następująco: las stanowi dla wszystkich podstawę życia. Do zachowania lasu niezbędne są zdrowe pod względem ekonomicznym gospodarstwa leśne. Bazę ekonomiczną tych gospodarstw stanowią produkcja i sprzedaż drewna. W związku z tym gospodarstwa leśne powinny być prowadzone według kryteriów gospodarczości. Zobowiązania na rzecz dobra ogólnego wymuszają wyważone traktowanie wszystkich funkcji lasów. Ekologiczne i socjalne świadczenia lasu, które nie posiadają wartości rynkowej, wymagają dotowania ze środków publicznych. Zobowiązania na rzecz dobra ogólnego nie zwalniają oczywiście z obowiązku racjonalnego działania w gospodarstwie leśnym.

WIZERUNEK GOSPODARKI LEŚNEJ PODPORZĄDKOWANEJ EKOLOGII. Tę opcję charakteryzują wzrastające żądania, ograniczenia prywatnych uprawnień w stosunku do lasu, a zarazem domaganie się postępowania „zgodnie z wolą natury”.

Gospodarczo-polityczna działalność w obszarach napięć społecznych

Konkretne sformułowanie przyszłej polityki gospodarczej może, na tle różnorodnych pól konfliktu, nastąpić jedynie w odniesieniu do konkretnego gospodarstwa, z uwagi na jego odmienne od innych gospodarstw warunki. Zadanie sformułowania ogólnego wzorca wiążącego i łączącego wszystkie gospodarstwa leśne jest bardzo dużym wyzwaniem. Na tle dużej zmienności oraz niepewności otoczenia trudno jest dziś zaproponować konkretne rozwiązanie.

Również stanowisko w sprawie czynników kształtujących politykę gospodarczą nie jest „bezdyskusyjne” i bazuje na „przesądach”. W tym zakresie sformułowanie przyszłej polityki gospodarczej może nastąpić jedynie w odniesieniu do konkretnego gospodarstwa – jakkolwiek ogólne wyzwania mogą być opisane i przedstawione w sposób normatywny jako „elementy budowy” polityki gospodarczej

WYZWANIE 1 – UKSZTAŁTOWANIE CHŁONNEJ ORGANIZACJI. Kompleksowość i dynamika zjawisk w sferze gospodarczej i daleko sięgająca niepewność w sprawie przyszłego rozwoju nakazują stworzenie w sposób ciągły i wsparty instytucjonalnie warunków rozwoju procesom adaptacyjnym w gospodarstwie leśnym.

WYZWANIE 2 – PRZECIWDZIAŁANIE PRÓBOM UPROSZCZONYCH ROZWIĄZAŃ. W dotychczasowej debacie leśnej przeważają uproszczone wzorce postępowania – raz jest to rygorystyczna postawa neoliberalna, raz nieograniczona, wzorowana na przyrodzie gospodarka naturalna, raz pozbawione treści operowanie pojęciami „dobra ogólnego” lub „trwałego rozwoju” w tradycyjnym ujęciu, które jako wzorce postępowania ciągle są przytaczane w dyskusjach i ostro się ścierają.

Uproszczone wzorce postępowania mają, w porównaniu z rozwiązaniami kompleksowymi, pozorną przewagę i utrudniają konkurowanie ze sobą, gdyż:

- sprzyjają redukcji kompleksowości, co jest szczególnie podkreślane, i nie są w stanie sprostać wzrastającym wymaganiom wieloaspektowości we wszystkich dziedzinach życia codziennego;
- są łatwe w społecznej komunikacji;
- skupiają się na aspektach, których zaniedbanie szczególnie szybko i widocznie będzie ukarane, jak np. zaniedbywanie zagadnień efektywności. Zaniedbanie złożonej prob-

lematyki celu i zasadności trwałego rozwoju stawia również pod znakiem zapytania egzystencję gospodarstwa w przyszłości, jakkolwiek proces degradacji przebiega często wolniej i jest mało dostrzegalny dla decydentów;

- ograniczenie wzorca postępowania do kilku lub jednego aspektu pozwala koncentrować uwagę i procesy edukacyjne w gospodarstwie na tej postaci. Gospodarstwa, które się koncentrują na zagadnieniach efektywności gospodarowania lub w sposób kreatywny interpretują zagadnienia zasadności lub legalności działania, mogą osiągnąć krótkotrwałe znaczące sukcesy w zakresie efektywności, które jednak okazać się mogą sukcesami pozornymi, kiedy o sobie dadzą znać zaniedbania natury socjalnej i ekologicznej lub problem legalności działania.

WYZWANIE 3 – ZAMIAST UPROSZCZONYCH WZORCÓW POSTĘPOWANIA UDZIAŁ W ZARZĄDZANIU. Ten model postępowania oznacza celowość wewnątrzzakładowego dialogu i jego wspieranie przy wypracowaniu stosownego, adekwatnego do sytuacji, modelu postępowania.

WYZWANIE 4 – STWORZENIE WZORCÓW POSTĘPOWANIA, KTÓRE ŚWIADOMIE NIE OKREŚLAJĄ ŚCISŁYCH RAM DZIAŁANIA. Wyzwanie stworzenia ogólnych, a nie ścisłych ram działania oznacza formułowanie reguł postępowania, które z jednej strony działają stabilizująco na gospodarstwo, z drugiej zaś pozostawiają pole manewru w zakresie kompleksowości i uwzględnienia wpływu czynników zewnętrznych (motto: „tylko ten, który się zmienia pozostaje sobie wiernym”).

WYZWANIE 5 – DIALOG Z ZEWNĘTRZNYMI GRUPAMI NACISKU. Niezbędne jest stworzenie instytucjonalnych ram procesu społecznej komunikacji z zewnętrznymi grupami nacisku. Dotyczy to chociażby prawa do dialogu nierynkowych aktorów (podmiotów).

WYZWANIE 6 – PERMANENTNY MONITORING OTOCZENIA. Ciągłe aktywne reagowanie na sygnały z gospodarczego otoczenia, płynące z centrum politycznego i od opinii publicznej, jest tak samo ważne, jak i ich wykorzystanie w działalności gospodarstwa leśnego.

WYZWANIE 7 – ODWAŻNE UCZESTNICTWO W STRUKTURACH ZARZĄDZANIA. Trzecia siła regulacyjna w sektorze leśnym obok rynku i państwa, którą stanowią społeczne (publiczne) stowarzyszenia w postaci różnorodnych struktur generują nowy porządek (reguły) w zakresie kooperacji instytucji rynku, państwa i stowarzyszeń społecznych. Można je streścić pojęciem Governance (zarządzanie). Wyzwanie dla kierownictwa gospodarstwa leśnego polega na odważnym współdziałaniu i współkształtowaniu nowych układów partnerskich i powiązań pomiędzy państwem, gospodarką i instytucjami stowarzyszeń społecznych w skali lokalnej, regionalnej, państwa, a nawet międzynarodowej.

WYZWANIE 8 – ZAPEWNIENIE MOŻLIWOŚCI REALIZACJI ZAMIERZONEGO KIERUNKU ROZWOJU ORGANIZACYJNEGO. Należy domagać się gwarancji realizacji zamierzonego kierunku rozwoju organizacyjnego, tj. realizacji strategii małych kroków, które uwzględniając aspekty historyczne i aktualną sytuację, umożliwiają wprowadzenie zmian, nie przekraczających możliwości stron uczestniczących w procesie zmian organizacyjnych.

Przedstawiony katalog wyzwań tworzy bazę wyjściową do zmian w kompleksowej koncepcji zarządzania o dużym zakresie aktualności. Przytoczone wyzwania są podyktowane przekonaniem, że należy się rozstać z deterministycznymi koncepcjami i technokratycznymi instrumentami planowania. Wyzwania przemawiają za koniecznością traktowania problematyki zarządzania gospodarstwem jako elastycznego systemu zdolnego do zmian i tolerancji ryzyka. Mają one służyć propagowaniu rozwiązań organizacyjnych o charakterze procesu, który

uwzględnia zdolności adaptacyjne i elastyczność jako podstawowe wymagania zarządzania gospodarstwem.

Polityka w zakresie zarządzania gospodarstwami leśnymi, przedstawiona w takim ujęciu, nie jest oczywiście w stanie sama gwarantować sukcesu w gospodarce leśnej. W świetle szczególnego znaczenia lasu dla społeczeństwa w przeszłości stanowi ona jednak warunek osiągnięcia sukcesów przez gospodarstwo leśne. Gospodarka leśna koncentrowała się w przeszłości bardzo i w zasadzie wyłącznie na doskonaleniu metod operatywnego działania i za mało poświęciła czasu na wypracowanie strategicznych i normatywnych zasad działania oraz na włączenie społeczeństwa do procesu zarządzania. Konieczność odbudowy i pielęgnacji zaufania i dialogu społecznego wynika z faktu, że przyszłość gospodarki leśnej nie będzie rozstrzygana przez leśników, lecz przez społeczeństwo. Gospodarkę leśną należy traktować jako socjalne wyzwanie. Ostatecznie więc można z kryzysu gospodarki leśnej wyciągnąć wniosek, że reformy w zakresie zarządzania są permanentnym zadaniem kierownictw gospodarstw leśnych. Kto zaniecha w odpowiednim czasie dokonania strukturalnych reform zawęży możliwość swojego działania, co tak drastycznie daje odczuć obecna sytuacja kryzysowa.

Tłumaczenia z minimalnymi skrótami dokonał Jerzy Smykała

Literatura

- Oesten G. 2002. Management von Forstbetrieben. Band I: Grundlagen, Betriebspolitik. Remagen-Oberwinter (Verlag www.forstbuch.de).
- Ponadto tekst referatu oparto na następujących pozycjach:
- Burger D., Mayer C. (o.J.). Ernst machen mit nachhaltiger Entwicklung: die Rolle von Sozial- und Ökostandards. Arbeitsbericht der GTZ (Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit GmbH).
- Detten R. v. 2003. Abschied vom Nachhaltigkeitsprinzip? Forstliches Handeln im Angesicht von Unsicherheit und Sinnkrise – ein Essay. Arbeitsbericht 37 – 2003 des Instituts für Forstökonomie der Universität Freiburg, Freiburg.
- Höllermaier A., Oesten G. 2001. Forstliche Nachhaltigkeit. In: Der Bürger im Staat. 51 Jg. (2001). Heft 1 „Der deutsche Wald“. 39-45.
- Oesten G. 2004. Über Perspektiven zukunftsorientierter Waldwirtschaft – Betriebspolitische Handeln in gesellschaftlichen Spannungsfeldern. In: Schweizerische Zeitschrift für Forstwesen. 155. Jg. (2004). 1. 13-20.
- Schanz H. 1996. Über gesellschaftliche Glaubwürdigkeits- und Verständigungspotentiale der Forstwirtschaft. In: Centralblatt für das gesamte Forstwesen 113 (3/4). 175-185.
- Schmidt C. H. 2003. Staatsforstverwaltungen im Spannungsfeld gesellschaftlicher Entwicklungen. Schriften aus dem Institut für Forstökonomie der Universität Freiburg, Band 19. Freiburg.
- Thoroe C. 2005. Welche ökonomischen Perspektiven hat die Forstwirtschaft in Deutschland. Vortrag Winterkolloquium Freiburg. 27.01.2005. Unveröffentlicht.

SUMMARY

The perspectives of the future-oriented forest management in Germany – the political and economic activities under the social unrest conditions

The paper discusses the causes of the critical situation in forest management in Germany and the prospects of the future-oriented forest economy.

The main cause of the current crisis is the economic situation shaped first of all by the relatively low timber raw material prices and the extremely high staff costs (pay-roll expenses). Forestry in Germany has been the only sector showing deficit for several years. The importance of forest management in Germany's national economy is marginal (0.6% of GNP), and employment in this sector amounts to only 1%. This makes investments in forest management impossible and leads to a long-term competitiveness decline. Forest management gains in importance only

in association with the related sectors of the economy, particularly with the timber industry. The forest-timber sector employs about a million staff and generates 3% of the total value of production of German economy. Moreover, the causes of the forest management crisis lie in the deficit of budgetary funds (reduction or withdrawal of budgetary subsidies for forest management), as well as in the related organizational reforms and forest law amendments. Also changes in forest ecosystems caused by man's economic activity, as well as trends (pressures) in nature protection and recreation in forests should be mentioned. A change of the community's attitude towards forest expressed in the recognition and appreciation of the value of forest (nature) also plays a great role.

The following three competing trends in the future-oriented, correct (sustainable) forest management can be distinguished:

- ✦ liberal option, that is deregulation, market regulation of forest management, lifting the State's excessive restrictions on private ownership,
- ✦ multifunctional forest management in the interest of the common good, balanced treatment of all forest functions, and allowing budgetary subsidies for forest services having no market value,
- ✦ forest management subordinated to ecological criteria, nature-based forest management.

This necessitates economic-political actions designed to:

- ✦ create proper development conditions for adaptation processes at forest farms,
- ✦ prevent any attempts at simplified solutions,
- ✦ guarantee an in-company dialogue through the development of the adequate model action plan?,
- ✦ develop a dialogue with external pressure groups and create an institutional framework for public communication,
- ✦ cooperate and co-shape new partnership relationships among the State, the economy and public institutions at a local, national and international scale.

Any deterministic and technocratic instruments of planning should be absolutely abandoned.